

ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН

Нарожна О. В.

старити викладач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова м. Одеса, Україна

Розслідування злочинів - це збирання, аналіз і використання інформації для розв'язання завдань кримінального судочинства. Це потребує від слідчого творчого підходу і особливого вміння, насамперед, з урахуванням сучасних умов боротьби із злочинністю. До їх числа належать: по-перше, зростання професіоналізму злочинців, посилення організаційних засад підготовки, вчинення та приховування злочинів; по-друге, небажання (через страх або з інших причин) громадян брати участь у розслідуванні, відмова в суді від раніше даних свідчень; по-третє, організаційно-кадрові та інші недоліки системи розслідування (матеріально-технічне і науково-методичне забезпечення, плинність кадрів, рівень їх підготовки тощо) [1, с. 4].

Допит при розслідуванні злочинів - слідча дія, сутність якої полягає в отриманні слідчим від допитуваного відомостей про розслідуваний злочин, його обставини та учасників.

Допит розповсюджена слідча дія із збирання доказів. Саме за допомогою допитів майже з кожного провадження добувається найбільша кількість доказів. У цьому сенсі допит можна вважати основним, або головним, джерелом отримання доказів. Ось чому слідчому так важливо оволодіти майстерністю допиту. Складність полягає на перший погляд простоті, нескладності допиту. Насправді, схематично допит можливо уявити так: викликати відповідну особу, вислухати її, записати відомості до протоколу. Деякі слідчі саме до цієї простої схеми і зводять допит [2, с. 5].

В процесі допиту слідчому нерідко доводиться торкатися питань, що потребують спеціальних знань. Знання слідчого в галузі спеціальних питань сприяють успішному проведенню допиту, є певною підставою для правильної фіксації отриманих показань. Вивчення спеціальних питань важливо і необхідно при розслідуванні таких злочинів, як порушення екологічних правил, порушення правил техніки безпеки, дисципліни на транспорті тощо.

При вивченні спеціальних питань в кожному конкретному випадку в залежності від характеру та складності провадження слідчий може використати в якості джерел інструкції, накази, довідники, договори, стандарти; вивчити літературу з питання, що цікавить; отримати консультацію в науково-дослідному інституті, лабораторії чи на підприємстві тощо [3, с. 46]. Ми вважаємо за потрібне запропонувати не тільки самостійно отримувати спеціальні знання кожним слідчим, але й найчастіше звертатися по допомогу до спеціалі-

стів конкретної спеціальності, зокрема, екологам. Їх усні консультації та письмові зауваження відіграють особливу роль при розслідуванні незаконного видобування корисних копалин, допомагають при побудові версій, проведенні допиту, оформленні протоколів тощо.

Особливо складним стає допит в умовах явної чи прихованої протидії розслідуванню. Велике значення набуває проблема об'єктивізації вербальної інформації, яка отримується в ході допиту. Одним зі шляхів її вирішення є використання спеціальних знань для уточнення змісту інформації, що повідомляється. Такі знання необхідні для індивідуалізації ознак про об'єкти, роз'яснення особливостей тих процесів і механізмів дій, про які повідомляє допитуваний. Практика довела ефективність такої сумісної роботи слідчого і спеціаліста.

Участь спеціаліста з метою надання допомоги слідчому в техніко-криміналістичному забезпеченні доцільно здійснювати на всіх стадіях допиту: підготовчому, основному, заключному.

На стадії підготовки до допиту спеціаліст може допомогти слідчому сформулювати питання, що вимагають знань у певних галузях науки, техніки, мистецтва, ремесла. На цій стадії він приготує технічні засоби для фіксації допиту. Також у низці випадків тактика проведення слідчих дій вимагає пред'явлення речових доказів, у демонстрації яких також допоможе спеціаліст.

На основній стадії спеціаліст включається у допит після того, як слідчий з'ясував усі обставини, які його цікавили, і з дозволу слідчого ставить допитуваному питання, що стосуються деталей, пов'язаних зі спеціальними знаннями та вимагають уточнення.

На заключній стадії спеціаліст забезпечує правильне відображення застосованих науково-технічних засобів. Після завершення допиту спеціаліст може допомогти слідчому в аналізі отриманої інформації, у виборі подальшого її використання. Таким чином, спеціалісти при допиті можуть сприяти слідчому у виявленні та фіксації доказів, зокрема, допомогти йому: краще, точніше та повніше зрозуміти допитуваного, що вживає спеціальні терміни; розібратися в чинних спеціальних правилах, інструкціях та інших документах; встановити спосіб вчинення злочинних дій; зафіксувати за допомогою технічних засобів хід і результат допиту.

Дослідження матеріалів кримінальних проваджень, пов'язаних із розслідуванням злочинів проти довкілля взагалі та незаконного видобування корисних копалин зокрема, показує низький рівень спеціальних екологічних знань слідчих (в галузі екологічного права, проектування, будівництва). Такий рівень володіння інформацією негативно позначається в першу чергу на результатах проведення допиту.

Слідчому важливо вірно зафіксувати, проаналізувати та використати в ході допиту та подальшого розслідування отриману від свідків інформацію. Однак залучення спеціалістів як до підготовки, так і до участі в цій слідчій дії за всіма матеріалами відмічається лише у незначній кількості проваджень.

Деякі

слідчі вважають основною причиною зайнятості спеціалістів, однак це в жодному разі не має бути приводом не запрошувати такого важливого, а головне - досвідченого та обізнаного учасника кримінального провадження.

Одне з головних завдань слідчого під час розслідування - обрати саме ті слідчі дії, які в максимальній мірі усунуть нестачу інформації. При розслідуванні екологічних злочинів першочерговими слідчими діями будуть огляд місця події, допит, призначення та проведення експертиз.

Огляд місця події по провадженнях даної категорії проводиться негайно. Це диктується специфічністю умов - зміною погодних умов та швидким знищенням матеріальних слідів. Крім того, своєчасно проведений огляд часто дозволяє зафіксувати тривалий злочин.

В залежності від того, чи відомо місце вчинення незаконного видобування корисних копалин, визначаються способи огляд: якщо місце відомо, то огляд проводиться ексцентричним способом. Якщо ж місце видобування невідомо - від меж родовища - до центру.

Певною специфікою володіє етап підготовки до місця події: необхідно підготувати засоби аналізу та фіксації обстановки, забезпечення індивідуальної безпеки, також потрібно подбати про наявність набору спеціальних засобів, що полегшують збирання речових доказів.

Тактичні прийоми допитів визначаються як загальними правилами їх проведення, так і конкретними обставинами провадження. Своєрідним є коло осіб, що можуть повідомити відомості про самі факти порушення екологічних правил при проведенні робіт, про обставини, пов'язані із ними, про умови, що сприяли вчиненню злочинів. В залежності від отриманої інформації в юридичній літературі розрізняють групи допитуваних осіб. Ми ж зосередилися на спілкуванні зі спеціалістом.

Характерною особливістю допиту співробітників екологічних органів є те, що вони часто виступають в ролі спеціалістів та консультантів. Це надає можливість прослідити послідовність події злочину.

Участь спеціалістів на допиті не зменшує ролі і авторитеті слідчого, але, навпаки, доводить його об'єктивність. Компетентні судження, пояснення спеціалістів, що супроводжують пред'явлення речових доказів, підвищує результативність і якість такої слідчої дії як допит.

Література:

1. Бахін В. П., Весельський В. К. Тактика допиту / В. П. Бахін, В. К. Весельський. – [Навчальний посібник]. – Київ: НТВ «Правник», 1997. – 64 с.
2. Васильев А. Н., Карнеева Л. М. Тактика допроса при расследовании преступлений / А. Н. Васильев, Л. М. Карнеева. – М., «Юридическая литература», 1970. – 208 с.
3. Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология / В. Е. Коновалова. – Харьков: Консум, 1999. – 157 с.